

ЛІТЕРАТУРНІ ЖАНРИ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ЯНА ЩАСНОГО ГЕРБУРТА

Постановка проблеми. За свідченням історичних документів, Ян Щасний Гербурт був плідним політичним письменником, йому належать більшість творів періоду рокошу Зебжидовського (1606–1608). У цих творах автор чітко аналізує недоліки тогочасного політичного устрою Речі Посполитої, вказує на причини висловлення непокори королеві Сигізмунду III Вазі, детально описує етапи рокошу і заспокоєння в Речі Посполитій. Слід зазначити, що у своїх політичних творах Ян Щасний торкається низки проблем, які є актуальними і в наш час. Тому виникає необхідність донести політичні погляди Яна Щасного Гербурта до широкого українського загалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Твори Яна Щасного Гербурта на політичну тему не викликали зацікавлення в українських літераторів, дослідників минувшини галицького краю. Як зазначає лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Галина Пагутяк, навіть серед фахівців давньої української літератури ім'я Яна Щасного Гербурта практично невідоме.

Серед польських літераторів політичній тематиці творчості Гербурта увагу приділили Л. Щербицька у творі «Jan Szczesny Herburt – zarys monografii», А. Бруцкнер – «Studia nad literaturą wieku XVII», В. Добровольська – «Młodość Jerzego i Krzysztofa Zbaraskich», М. Вишневецький – «Historia literatury polskiej» та Я. Крупинський – «W sprawie pieciu pamfletów, przypisywanych J.S. Herburtowi». Але згадані науковці присвятили свої праці лише роздумам над проблематикою деяких політичних творів Яна Щасного Гербурта. Дослідження політичних творів літературної спадщини Яна Щасного стали можливими завдяки збірнику політичних творів періоду рокошу Зебжидовського Я. Чубека «Pisma polityczne z czasów rokoszu Zebrzydowskiego 1606–1608». Оскільки подана література не надавала достатньої інформації для досліджень, необхідно було розглянути додаткові літературні джерела для більш повного висвітлення теми.

Мета та цілі статті. Метою статті є увести в культурний обіг нове ім'я, визначити місце політичних творів Яна Щасного Гербурта у творчому доробку автора та світовій літературі. Це ім'я належить не тільки історії, а й літературі. З огляду на це, насамперед, розглянемо літературні твори політичного спрямування, в яких Ян Щасний висловлює свої політичні погляди, думки про недоліки тогочасного суспільного життя Речі Посполитої і способи його докорінних змін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Творча спадщина Яна Щасного Гербурта практично не досліджувалась у науковій літературі, тому потребує більш ґрунтовного огляду. Аналіз політичних творів Яна Щасного Гербурта свідчить, що проблематика цих творів тотожна з проблемами сучасного українського суспільства.

Основна частина. Початок диференціації літератури та утворення окремих її видів у Європі відносять до XVI–XVII ст. Щодо політичної, а точніше масово-політичної, то вона виникла у Європі. Стосовно політичної тематики подано визначення громадсько-політичного видання: «Громадсько-політичне видання – це видання, що вміщує твори громадсько-політичної тематики [1, 4]. Г. Швецова-Водка вибудовує обґрунтовану позицію щодо недоліків цього визначення, водночас пропонує свій варіант: «Масове політичне видання – видання, призначене широкому колу громадськості з метою популяризації політичних ідей» [4, 436]. До теми політичної літератури звертається й дослідник І. Блохін. Він вважає, що текст є політичним, якщо відображає відносини між соціальними групами щодо здійснення влади. З часом у визначення політичної літератури було внесено зміни. У текстах публікацій усе більший вияв знаходять позиції різних соціальних груп. Публіцистика, таким чином, набуває функцій перетворення політики, установлення зв'язків між політичними інститутами й аудиторією [2, 290]. Основним завданням політичної публіцистики, на думку І. Блохіна, є надання суспільству теоретичної і практично корисної політичної інформації: «Головне, щоб характер інформації був політичною науково зваженою й обґрунтованою інтерпретацією. Таким чином, політика являє собою судження про політику й форму її буття» [2, 291]. Тут варто зазначити, що судження про політику в публіцистиці має на меті політичні зміни. Публіцистика в такому випадку виконує комунікативну функцію, поширюючи політичні знання і культуру. Отже, сьогодні визначення політичної літератури є актуальним питанням. Водночас потрібно врахувати досвід наукового пізнання про один із видів політичної літератури – політичну публіцистику.

Серед перших публіцистів називають й ім'я Яна Щасного Гербурта. Його перу приписують більшість політичних творів періоду рокошу Зебжидовського, про які йтиме мова у поданому дослідженні. Одним з найбільш відомих творів Я. Щ. Гербурта на політичну тематику у вказаний період є вірш «Австрійська практика», в якому автор насамперед піддає гострій критиці порядки та традиції, які встановилися на королівському дворі Сигізмунда Вазі:

Роздавання вакансій – то хитра затія,
Посади і почесті тринькають відверто [3, 470–471; 11, 126].

Автор висловлює невдоволення засиллям єзуїтів у польській державі:

В нас єзуїти судять нині і керують,

Чигають на овечки слабкуваті й хворі. [3, 470–471; 11, 126].

Ще з часів тісної співпраці великим коронним канцлером Яном Замоїським Ян Щасний Гербурт був гострим противником очевидного зближення короля Сигізмунда Вази з австрійським двором:

Його злить наша вільність, права і свободи.

Хоче Польщу обкрутити, як інші народи [3, 470–471; 11, 126].

Не оминає автор гострою критикою і польського короля Сигізмунда Вазу:

Вітчизно ти дорога! Вітчизно кохана.

Як королем-деспотом маєш бути покарана,

Не ганьба, кого в бою знищать супостати,

Краще вмерти на місці, ніж довго страждати [3, 470–471; 11, 126].

Продовженням згаданої у вірші тематики є твір Я. Щ. Гербурта «Зворотній лист, написаний від одного шляхтича до другого, в якому говорить, що не прибув на сеймик, що відбувся в Опатові 16 березня 1606 р. і в якому думку свою і дискусії різні додає».

У своєму зверненні автор насамперед промовляє, що всі учасники сейму в Опатові говорять: «Погано, погано діється, але ліків від цього зла для Речі Посполитої не знаходять і навіть не обдумують [6, 50]. Як і в інших творах, Ян Щасний Гербурт піддає гострій критиці короля: «Не дочекається того, щоб нас пов'язати. Присяги нам не дотримується і злою радою оточився. Біди нам і вітчизні нашій приносить [6, 53].

Автор стверджує, що в польському суспільстві немає справедливості, осудження криміналітету: «Звідки не почнемо, усюди погано схиляється до загибелі, повно лицемірства, зради, брехні» [6, 58].

Ян Щасний Гербурт рекомендує, «щоб зараз, на цьому сеймі обрали вісім депутатів з сенату і рицарства, які мали б добру репутацію. Король і Річ Посполита повинні дати їм відповідні повноваження. Це було б компромісом між Річчю Посполитою і королем, можливістю думати про Річ Посполиту, про її оборону, залікувати її інші дефекти, образи. Але король і Річ Посполита повинні зобов'язатися, що те, що постановлено, ніхто не порушить» [6, 63]. Ян Щасний робить висновок, що «в тих скажених наших часах, коли ця руїна почала показуватись, збудив Пан Бог деяких сенаторів, людей чесних, побожних, які присягли Речі Посполитій, скликали з'їзд під Стенжицею, бажаючи виправити все добре і ґрунтовно. Ідемо до них, допоможемо їм добром» [6, 66].

Особливо гостро автор піддає критиці правління Сигізмунда Вази у творі «Сумління говорить». Насамперед автор піддає гострій критиці методи правління короля Сигізмунда Вази:

Волає земля і небо на твої злі справи,

Не живеш по-королівськи, у святій побожності. [5, 12–34].

Як і в інших творах, Ян Щасний Гербурт піддає різкій критиці зближення Сигізмунда Вази з австрійським двором

В дім наших ворогів по-дружньому їхали,

Свіжі клопоти з ними здобули [5, 12–24].

Автор вважає, що краще було б ці мізерні кошти надати на оборону сусідських і братерських районів, які татарин завоював шаблею, вогнем.

Ян Щасний висловлює також невдоволення релігійним засиллям Риму на теренах Речі Посполитої:

Що тут має легат робити? Нехай до Риму їде,

Нехай вогню не додає нашій біді великій [5, 12–24].

У творі «Ехо про рокош» автор у гострій формі висловлюється проти двох противників рокошу – познанського воєводи Героніма Гостомського і великого коронного маршалка Сигізмунда Мишковського [5, 88–89].

Твір Я. Щ. Гербурта «Промова до панів сенаторів» переповнений гострою критикою зрадників рокошу. Згадка у творі про Віслицю вже в минулому часі, трактування «краківського пана» Януша Острозького як зрадника рокошової справи, а перш за все гострий і навіть образливий тон, в якому автор відзивається про противників рокошу, – все це свідчить про те, що це вже кінець вересня 1606 р., коли обидві сторони поривають усі нитки до мирного порозуміння.

У творі автор в гострому образливому тоні звертається до краківського каштеляна Януша Острозького: «Обдурив вітчизну, зрадив свою чесноту, знищив добродієність, славну роботу своїх

предків»; до брацлавського воєводи Збаразького і його синів: «Гарно поступив з нами, повен будучи облуди, хитрості»; до львівського пана Жолкевського: «А така млинська мірка багата, багато людей псує, зі слави, чесноти, доброти рада отже підла»; до серадзького воєводи Конєцпольського: «Даремно йому догоджати. Хто чесний, справ жодних не май з такими» [5, 106–114].

Твір Яна Щасного Гербурта «Плани на майбутнє щодо відновлення миру і спокою в Королівстві Польському» вважався найвідомішим в Польщі чи навіть в Європі антиєзуїтським памфлетом. Метою твору було висловлення потреби повного вигнання єзуїтів з Польщі, тоді як 26-й артикул задовольнявся частковим і умовним їх відстороненням.

Найцікавішим для автора є такий екскурс: «Насправді, якщо єзуїти відмовлялися від піклування двірськими політичними справами, тоді чому власне в цей час своє відсторонення від двору вважають за таку тяжку кривду, що цей факт до семи кар зараховують, які їм політики несправедливо визначають» [8, 191].

Автор робить висновок про необхідність відлучення їх з двору для оздоровлення політики держави. У цілому творі проблема перебування єзуїтів при дворі є для Яна Щасного Гербурта однією з найважливіших. Автор радить після вигнання ордену передати частину проєзуїтського фонду з єзуїтських маєтків на закладання дому військових інвалідів: «З того, що залишиться, нехай виникнуть соціальні заклади для використання тими, які для Речі Посполитої у війнах дієво відзначились і є або ослаблені ранами, або похилого віку і не можуть більше нести тягот військової служби» [8, 198].

В інших розділах твору автор радить, щоб головний проєзуїтський фонд віддали краківській академії.

У творі «Цензура сеймових конституцій одним послам» мова йде про конституції сейму 1607 р., який закінчився 20 червня. Насамперед автор стверджує, що бачить в сеймових конституціях численні зміни і різні варіанти, зауважує, що опущено велику кількість добрих і потрібних речей, розміщено шкідливі пункти. У всіх цих конституціях нагороджено чимало речей, які деяким приватним особам корисні, а Речі Посполитій шкідливі, шляхетським вільностям завдають шкоди. Іншим різновидом конституцій є ті, які прийняті в інтересах деяких воєводств і земель. Такого ґатунку є конституція про українські міста, які, незважаючи на давній звичай, піддані під юрисдикцію старост. Третім видом конституцій є такі, які прийнято для задоволення інтересів всіх верств населення.

У наступному розділі Ян Щасний Гербурт стисло дає свою оцінку прийнятим конституціям [7, 307–319].

У цілому Ян Щасний Гербурт негативно оцінює прийняті конституції, оскільки вони можуть призвести до занепаду Речі Посполитої та обмеження шляхетських вільностей.

Твір «Причини відмови в послухові Сигізмундові, шведському королевичу, року Божого 1607» показує, що відмова в послухові проявлена польським рицарством під Варшавою [10, 497–502].

Під час засідання польського сейму у Варшаві Ян Щасний Гербурт зачитав підготовлену декларацію, в якій говориться, що «немає важливішої мети, як піклуватися про вітчизну. А польське рицарство, як добрі сини, щиро, чесно і правдиво служило вітчизні» [10, 497–502]. Польським королям давно не давали спокою вольності польських шляхтичів, відомі такі методи: насильницьке панування, зведення одних з іншими. Але Річ Посполита безупинно забирає з-під влади короля свої і свого народу права. Це найяскравіше можна побачити в двох речах: насамперед в обороні, а потім в справедливості.

Автор заявляє: «Тож чому ми, будучи вільним народом, не можемо повстати або зібратися разом?» [10, 501]. Важливою тезою твору є той факт, «що ніколи від австрійського дому Польща і її королі не були вільні. Але, з іншого боку, шляхетський стан до цього ніколи не допустить і взагалі чинитиме спротив» [10, 501].

Автор робить висновок, що «якби не рокош, вимушені вони були б по-моравськи та австрійськи говорити» [10, 502].

Твір Я. Щ. Гербурта «Стріла, яку Корона Польська смертельна вже матір, зі свого тяжкого ув'язнення, до своїх дітей рицарського стану випустила» написано у формі звертання матері-вітчизни до «мужніх і бойових рицарів, відомих і улюблених синів, яких колись у вільності породила, первородних синів, які є міцністю і грудьми свого народу, на мужність яких завжди мусив оглядатися сторонній ворог» [6, 75–82].

Матір-вітчизна просить своїх синів послухати те, на що перед ними сьогодні поскаржиться, «нещасна, яка гірко плаче, ображена, осоромлена, закривавлена і смертельно вбита, неволею стиснута матір» [6, 75–82].

Саме останнього та зі всіх найпотужнішого удару матері нанесли ті факти, що від неї відірвали первородних синів. Матір-вітчизна звертається до своїх синів: «Поклоніться, дітки

мої, Богу, зверніться до здорового розуму, відречіться від тієї жадібності. Станьте в ряд з тими предками вашими, які більше в славі і чесності, ніж в золоті, кохалися» [10, 75–82]. Вітчизна робить висновок, «що вони (діти) самі є причиною цього останнього занепаду і жалісної загибелі». Матір-вітчизна просить своїх синів: «Якщо є у вас частка здорового і доброго глузду, чоловіча хоробрість, залишки від стародавньої чесної стачечності, збережіть ще цілісність і славу свого народу, яку я для вас аж до сьогодні дотримала» [10, 75–82].

У творі «Війна Чуприни з Бородою» рокош освітлено гумором і перетворено на жарт. Чуприною є, очевидно, Зебжидовський, Борода–Сигізмунд Ваза. Історія рокошу доведена до битви під Гужевим 5 липня 1607 р.

Прелюдією до загальнонаціонального повстання, бунту опозиційної шляхти став сейм у Варшаві:

Важко обидвом думати щодо цього,

Бо одна до іншої не мають віри [5, 284–287].

Поруч з Варшавою в Стенжиці було скликано загальношляхетський з'їзд:

Незабаром затрублять, я під Стенжицею!

Оскільки там усі уклали з гнівом.

Що з Бородою іти не зі сльозою, лише беззаконням [5, 284–287].

Коли в ході Варшавського сейму польський король відмовився задовільнити вимоги польської шляхти, Стенжицький з'їзд ухвалив скликати черговий загальношляхетський з'їзд у Любліні:

І з цим люблінські поля покриє

Сарана знову голени шії,

А Борода, сидючи в кімнаті, сердега,

І думає тихо, масуючи підборіддя,

Ніби знайти тій війні то є засіб [5, 284–287].

Люблінський з'їзд закликав короля прибути на черговий з'їзд шляхти в Сандомирі, але король відхилив вимоги:

Але тим союзом голови нехтують,

Надаючи собі місце під Сандомиром [5, 284–287].

Невелику частину непримиренної шляхти без труднощів розігнало кварцяне військо в жовтні 1606 р.:

Аж під Янівцем пороми не прийшли,

А коли їх гетьман берегом зруйнував,

Не довели наполегливістю, до чого швидко йшли [5, 284–287].

Наступило часткове затишся в опозиційному русі:

Втім зима прийшла, а кришталевий

Зігнав до хат голі голови народу [5, 284–287].

Але опозиційний рокошовий рух було відновлено наступного року:

Але вже теплі вітри віють:

Чуприна збройні загони суворі збирає з надією,

Щасливу собі перемогу заслужить [5, 284–287].

Коли сейм у Варшаві 1607 р. не задовільнив домагань суспільства, сеймова опозиція приєдналася до рокошу:

Борода там на сейм прийшов спокійно,

Не хоче Чуприна кінцевої згоди [5, 284–287].

Рокош закінчився битвою під Гужевим, після якої:

Чуприна, коли намітить собі

Чекаючи на те, аби на стороні

Виглядати Бороду, забрати корону [5, 284–287].

Та обставина, що окрім друкованих творів, збереглась принаймні частина копій творів Гербурта, свідчить про те, що «Пункти, подані від його милості пана Яна Щасного Гербурта 1608 р. в Кракові», довго переходили з рук в руки, згодом, можливо, навіть за основу взято друкований текст, бачимо, що видавець вводив правки з рукописів, де в цьому була потреба. Всі рукописи згадують про ув'язнення, що також, безперечно, впливає зі змісту твору.

У творі Ян Щасний Гербурт у формі поради звертається до людей, яким відома суспільна ситуація і які визнають слушність поданих пунктів [7, 430–435].

Ян Щасний Гербурт впевнений, що тільки «доброзичливість його милості короля ці заворушення може заспокоїти. А чим більше доброзичливості, тим певніше заспокоєння. Якщо б його милість король був джерелом доброзичливості, був би також, напевно, джерелом тривалого заспокоєння» [7, 430–435].

Насамкінець автор висловлює думку, що його «ув'язнення, напевно, жодної користі для індивідуума не дає і може послужити причиною до сьогоднішніх заворушень. Людей, які не приєдналися до тих заворушень, це ув'язнення може побудити до цього» [7, 430–435].

Твір «Ян Щасний Гербурт, вільний від ув'язнення, на варшавському сеймі 1609 р.» написано, очевидно, після завершення Варшавського сейму 1609 р., який ввійшов в історію як епілог рокошу і призвів до заспокоєння шляхетських мас Речі Посполитої. Як пише автор, в ході сейму польський король Сигізмунд Ваза сповістив, що з огляду на великі і важливі, а також термінові для Речі Посполитої потреби, для розгляду нижче описаних справ скликав сейм до Варшави з метою доброго та безпечного існування Речі Посполитої за спільною згодою всіх сторін – як панів духовних і світських, так і земських послів обидвох народів. Сейм постановив:

У минулих заворушеннях в державі деякі (а саме дві) відомі особи проявили особливу неповагу і видавали дошкульні листи, що для Речі Посполитої шкідливо. Проявляючи через це бажання ліквідувати всі причини, які б порушували суспільний мир і слугували розпалюванням подальшої ворожнечі, позбавляємо їх суспільної поваги. Листи ті скасовуємо і знищуємо, щоб нічиєму існуванню не шкодили і в майбутньому видані не були [9, 850–853].

Висновки. Поданий матеріал, безперечно, свідчить, що Ян Щасний Гербурт за рокошу Зебжидовського 1606–1608 рр. випустив у світ цілу низку гострих віршованих і прозових рукописних памфлетів антикоролівського і антиєзуїтського спрямування і у Вавельській в'язниці Кракова не перестав наполегливо працювати над новими скриптами. В ув'язненні написав кілька розширених творів, якими і сьогодні зацікавляться шанувальники давньої літератури. Його перу належить найвідоміший в Європі антиєзуїтський памфлет «Плани на майбутнє щодо відновлення миру і спокою в Королівстві Польському». Про вплив творчості Яна Щасного на тогочасне суспільно-політичне життя Речі Посполитої свідчить той факт, що ухвалою сейму 1609 р. прийнято рішення про ліквідацію його творів, щоб нічиєму існуванню не шкодили і в майбутньому видані не були.

У своїх творах Ян Щасний Гербурт гостро критикує такі пороки суспільного життя держави, як слабкість королівської влади, відсутність надійної оборони українських земель, втручання в релігійне і суспільне життя іноземних держав, несправедливість судів, процвітанню корупції тощо. Як бачимо, проблематика політичних творів літературної спадщини Яна Щасного Гербурта тотожна з проблематикою сьогодення українського суспільства. Тому подана стаття є поштовхом для істориків і літераторів до більш досконалого вивчення літературної творчості Яна Щасного Гербурта.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 3017–95. Видання. Основні види : Терміни та визначення [Текст] : вид. офіц. – К. : Держстандарт України, 1995. – 48 с.
2. Журналистика в мире политики. Исследовательские подходы и практика участия [ред.-сост. С. Г. Коркосенко]. – СПб. : Изд-во Михайлова В. А. – 2004. – 448.
3. Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу та Бароко XV–XVIII століть [Текст] : літ.-худож. вид. В 4 кн. Кн. 1. Література епохи ренесансу (друга половина XV–XVI століття). Література раннього бароко (80-ті роки XVI століття – 1632 рік) / упорядкув.: В. Шевчук, В. Яременко. – К. : Аконіт, 2006. – 800 с.
4. Швецова-Водка Г. Н. Общая теория документа и книги [Текст] : учеб. пособ. /Г. Н. Швецова-Водка. – М. :Рыбыри, К. : Знання, 2009. – 487 с.
5. Czubek J. Pista polityczne z czasow rokосу Zebrzydowskiego 1606-1608.Tom I. Poezya rokoczowa. Krakow.1916. – 1125 s.
6. Czubek J. Pista polityczne z czasow rokосу Zebrzydowskiego 1606-1608.Tom II. Proza. Krakow.1918. – 1045 s.
7. Czubek j Pista polityczne z czasow rokосу Zebrzydowskiego 1606-1608.Tom III. Proza. Krakow.1918. – 945 s.
8. Dobrowolska W. Mlodosc Jerzego i Krzysztofa Zbaraskich. Rocznik Przemyski.Tom VIII. Za rok 1926-1927. – 450 s.
9. Rukopis Biblioteka Czartorsykich. Nr.1577. – 1450 s.
10. Schmitt H. Rokosz Zebrzydowskiego. Dzień. Lit.Lwow.1858 – 620 s.
11. Wiszniewski M. Historia literatury Polskiej. Tom VII. Krakow, 1845 – 520 s.

Анотація. У статті розглянуто політичні твори Яна Щасного Гербурта, написані як в період рокошу Зебжидовського, так і згодом під час ув'язнення в Краківській в'язниці. Як зазначають історичні джерела, він був плідним політичним письменником. Йому належить більшість творів періоду рокошу. У рукописах з XVII ст. знаходимо численну кількість творів Гербурта:

промов, листів і віршів. Акцентовано увагу на визначенні політичних поглядів, думок Яна Щасного щодо причин рокошу, його перебігу і заспокоєння Речі Посполитої. У цьому аспекті важливим є його твір «Плани на майбутнє щодо відновлення миру і спокою в Королівстві Польському».

Проаналізовано вплив політичних літературних творів Яна Щасного Гербурта на тогочасну суспільно-політичну ситуацію в Речі Посполитій. Про значимість цього впливу свідчать рішення Варшавського сейму 1609 р., де записано, що твори Яна Щасного Гербурта необхідно скасувати і знищити, щоб вони не зашкодили нічиєму існуванню та не могли бути виданими в майбутньому.

Ключові слова: Ян Щасний Гербурт, політичні твори, рокош Зебжидовського, публіцистика, поезія, проза.

Summary. In the article the political works of Jan Szczyński Herburt written in the period of Zebrzydowski Rebellion and later during the custody in Krakow prison is considered. According to the historical sources, he was a prolific political writer. To him belong most of the works of Rebellion period. In the manuscripts of the XVII century we can find numerous works of Herburt: speeches, letters and poems. In these works the author clearly analyzes the shortcomings of contemporary political Polish-Lithuanian Commonwealth, indicating the reasons expression of defiance of King Sigismund III Vasa. Jan Szczyński Herburt has published a number of poetry and prose acute handwritten pamphlets against the royal and against Jesuit direction, which today interested in ancient literature fans. Attention is paid to identifying of political views, thoughts of Jan Szczyński about reasons of Rebellion period, its course and calm of the Polish-Lithuanian Commonwealth. After this his works is really important "Restoration of peace in the Polish Kingdom, future plans". The study of the literary heritage of political works of Jan Szczyński made possible by the collection of political writings in the period of rokosh Zebrzydovsky J. Chubek. At the same time to take into account the experience of scientific knowledge about each type of political literature – political journalism. One of the first journalists called the name of Jan Szczyński Herburt.

The influence of political literary works of Jan Szczyński Herburt on that time socio-political situation in the Polish-Lithuanian Commonwealth is analyzed. The importance of this effect suggests the decision of the Die in Warsaw on 1609, in which says that the works of Jan Szczyński Herburt need to be canceled and destroyed, for reason they couldn't be harmed to anyone existence and couldn't be published in the future. It should be noted that in his political writings Jan Szczyński affects a number of issues that are relevant in our time. The name of Jan Szczyński Herburt belongs not only to history but also to literature.

Key words: Jan Szczyński Herburt, political works, Zebrzydowski Rebellion, non-fiction, poetry, prose.

Отримано: 11.08.2015 р.

УДК 811.111 [22+37] (045)

Чернікова О.І.

ТЕМПОРАЛЬНІ РІЗНОВИДИ ТА ШЛЯХИ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ МЕМА: ВІД МИНУЛОГО ДО СУЧАСНОСТІ

Завдяки тому, що у наш час інформація поширюється миттєво, а доступ до неї можливий з будь-якої точки у світі, все більш нагальними стають дослідження, присвячені засобам та шляхам розповсюдження інформації. Тому варто звернути увагу на таку одиницю інформації, як мем – інформаційний реплікатор, що завдяки сучасним можливостям Інтернету здатний відтворюватись необмежено.

Актуальність дослідження феномена мема зумовлена, насамперед, його унікальними властивостями: сучасний мем (на відміну від мемів, що виникли до ери Інтернету) має дуже короткий «період напіврозпаду» – виникає миттєво, трансформується за лічені дні (деколи – години) і так само швидко втрачає популярність. Існують численні спроби визначення мема, його аналізу, класифікації у семіотиці, когнітивній та прагма-лінгвістиці, культурології, антропології, психології [6; 9; 10; 11]. На жаль, стан вивчення мема залишається спорадичним як в українській, так і в пострадянській науці [5], на відміну від сучасних європейських та американських досліджень [6; 7]. Ті пострадянські публікації, що присвячені цьому феномену або згадують його, здебільшого торкаються лише сучасного інтернет-мема і його вербально-візуальних проявів, зосереджуючись на соціологічних або прагматичних аспектах [1; 2; 3]. Ставлення як вітчизняних [1; 5], так і за-